

การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อพุทธศาสนาเชิงรุก ในชุมชนชายแดนไทย-ลาวในยุคโลกาภิวัตน์

พระครูโสภณปริยัติสุธี, ผศ.ดร.

อาจารย์ประจำ วิทยาเขตพะเยา

บทนำ

ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทย นับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติซึ่งการมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาตินี้เอง ทำให้เกิดกระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งดำเนินการโดยพระภิกษุสงฆ์ ผู้เป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตั้งแต่สมัยประวัติศาสตร์เริ่มก่อตั้งพระพุทธศาสนาจนถึงการทำสังคายนาพระธรรมพระวินัยครั้งที่ ๓ โดยมีพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์ของอินเดียเป็นผู้อุปถัมภ์และมีแนวคิดส่งพระสมณทูตเพื่อไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสถานที่ต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น ๙ สาย (กรุณา กุศลาสัย อังในปรีชา ช่างขวัญยืน, ๒๕๔๒ : ๑๓๔-๑๓๕)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเริ่มมาจากการนำธรรมะซึ่งขยายโดยพระภิกษุสงฆ์เพียงรูปเดียวไปสู่สำนักสงฆ์และไปสู่วัดตามลำดับ ทั้งนี้ Lionel Obadia ได้ให้ทัศนะว่า กรอบแนวคิดของผู้เข้ามาเผยแผ่พุทธศาสนา ไม่ได้ทำให้ชุมชนเปลี่ยนหรือให้ยอมรับพุทธศาสนาทันที แต่เป็นเพราะว่าพุทธศาสนาเจริญเติบโตได้โดยการรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของประชากร (www.globa/buddhism.org.2554) ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างพระภิกษุสงฆ์กับประชาชนทั้งในชนบท เมืองหรือนคร เป็นความสัมพันธ์แบบถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน หรือเรียกอีกแบบว่าสมานชีวิน (symbiosis) ซึ่งการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในครอบครัวและชุมชนต่าง ๆ ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายต้องอาศัยพระภิกษุสงฆ์ในการกระทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งการคงอยู่ของพระสงฆ์อย่างยั่งยืนในศาสนสถานต่าง ๆ ก็ล้วนต้องอาศัยประชาชนในการทำบุญตักบาตรและมีส่วนร่วมในพิธีกรรมทางศาสนา ทั้งนี้ก็เพื่อสนับสนุนและค้ำชูให้พุทธศาสนาคงอยู่อย่างถาวรตลอดไปในสังคมไทย

เมื่อสังคมไทย มีวิวัฒนาการด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑-๑๐ สังคมไทยเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ในศตวรรษที่ ๒๑ นี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, เอกสารอัดสำเนา : ๒๕๕๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมเริ่มมีปัญหาลหลายประการ ซึ่งสะท้อนออกในแง่ของวิกฤติการณ์ต่างๆ เช่น วิกฤติทางด้านการเมือง วิกฤติทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกิดวิกฤติทางด้านสังคม มีการ

แข่งขันเพื่อเอาตัวรอดของคนอย่างรุนแรง ผู้คนทำงานหนักมากยิ่งขึ้น ความวิตกกังวล มีความเครียด สูงจนเกิดความแตกแยกขึ้นในสังคมและลูกหลานสู่สถาบันครอบครัว

วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นมานี้ เดิมทีเป็นหน้าที่ของศาสนาที่จะเข้ามาแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ปัจจุบัน ตัวของสถาบันศาสนาหรือวัดเองก็เกิดวิกฤติและมีปัญหาเรียกว่า “วิกฤตศาสนา” วิกฤตการณ์เหล่านี้ ทำให้สถาบันศาสนาถูกกำหนดบทบาทให้อยู่จำกัดเฉพาะภายในบริเวณวัดเท่านั้น (เดือน คำดี, ๒๕๕๔ : ๔) ยังสะท้อนให้เห็นถึงความไร้ประสิทธิภาพของศาสนา ที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมยุคใหม่ได้ ปัญหาดังกล่าวยังลุกลามไปไกล ทำให้คนทั้งสองประเทศ อ่อนด้อยในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรมจนเกิดปัญหามากมายในหลายๆ ด้าน Wibke Lobo ได้เขียนบทความเรื่อง The Middle Way Theravada Buddhism and its special nature in Laos พบว่าพุทธศาสนาเถรวาทในลาว มีการผสมผสานระหว่างพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมโดยเฉพาะลัทธิวิญญูณานิยม (www.hansgeorberger.com.2554) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าบทบาทของวัดในพระพุทธรศาสนาในสวนนี้ ได้จางหายไปจากสังคมทีละน้อยๆ จนแทบจะหาร่องรอยของความเป็นศูนย์กลาง ความเป็นผู้นำ จิตวิญญูณไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับทรรศนะของพระไพศาล วิสาโล (๒๕๔๖ : ๔๗๓-๔๗๗) ที่มองว่า กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ประเทศต่างๆ นับวันจะไร้พรมแดนส่งผลกระทบต่อกันอย่างรวดเร็ว จนเกิดการสร้างปัญหาทำลายให้แก่พุทธศาสนา ใน ๒ ด้านได้แก่ปัญหาที่เกิดจากภายในวงการพุทธศาสนา และปัญหาที่เกิดจากภายนอก

ปัญหาที่กล่าวมานี้ล้วนแต่เป็นปัญหาที่เกิดจากการขาดกระบวนการพัฒนาทางด้านศีลธรรม อันดีงามทางพระพุทธรศาสนา ซึ่งปัญหาการทำให้จิตวิญญูณมีความเจริญควบคู่ไปกับความเจริญทางวัตถุนี้ยังได้สอดรับกับปัญหาที่คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาจิต สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย (๒๕๒๘ : ๖๕-๖๖) ที่ระบุไว้ในการเผยแผ่พุทธศาสนา ไว้ว่าอย่างน่าสนใจว่า การเผยแผ่พุทธศาสนายังไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากเหตุสำคัญคือบุคลากรทางศาสนายังขาดความรู้ และไม่มีเทคนิค (ทักษะ) ในการเผยแผ่ที่ดีพอ บุคลากรทางศาสนาจำนวนไม่น้อยมุ่งที่จะแข่งขันพัฒนาทางด้านวัตถุมากเกินไป ทำให้การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไม่เกิดประโยชน์ต่อการเผยแผ่ จึงทำให้บทบาทของวัดและพระสงฆ์ในด้านการพัฒนาจิตใจลดลงอย่างน่าวิตก แม้เมืองไทยจะมีการฟื้นฟูโดยอาศัยแบบเรียนวิชาพระพุทธรศาสนาและส่งครูพระไปสอนศีลธรรมตามโรงเรียนแล้วก็ตาม (Osamu Lzmi, ๒๐๐๘ : ๑๗๙) จากวิกฤตการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้น ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะประชาชนชาวไทยเท่านั้น แต่ยังกระทบถึงประชาชนชาวลาวด้วย แม้ว่า ๒ ประเทศนี้มีผู้นับถือพระพุทธรศาสนามากจนสามารถเรียกได้ว่ามีพระพุทธรศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ มีองค์กรของพระพุทธรศาสนา มีพระสงฆ์เป็นผู้

เผยแผ่หลักธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชน ได้ช่วยปลูกเร้าแนวทางโดยมีการชี้้นำหลัก ๔ ประการ ที่เรียกว่า the four “Ps” ของพระธรรมทูตคือ การชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ มีเป้าหมายในการเผยแผ่ การเผยแผ่คำสอน และความทรหดอดทน (Bhikkhu Buddharakkhita, ๒๕๕๕ : ๓๐-๓๑) ตลอดจนมีกิจกรรมทางพุทธศาสนามากมาย แต่ดูเหมือนว่ายิ่งถ่ายทอดก็ยิ่งตีบตัน ทั้ง ๆ ที่พระสงฆ์ได้ทำการเผยแผ่เชิงรุก อย่างเต็มศักยภาพแล้ว

สอดคล้องกับ อนุช อาภาภิรม (๒๕๕๕ : ๓๓-๓๔) ที่ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับคนในสังคมไว้ว่า การพัฒนาประเทศและการผลิตสินค้าที่เน้นด้านการควบคุมธรรมชาติโดยแสวงหากำไรสูงสุดทางการค้าและมุ่งสั่งสมความมั่งคั่งให้มากที่สุดตามแนวทางอย่างโลกตะวันตก ได้กีดกร่อนจริยธรรมและจิตวิญญาณของผู้คนอย่างลึกซึ้ง โดยมีสาเหตุและการแสดงออกของวิกฤติทางด้านจริยธรรมและจิตวิญญาณ ได้กลายเป็นปัญหาสุขภาพของคนยุคใหม่อย่างไม่เคยมีมาก่อน การหันเหไปสนใจด้านสิ่งเร้าลับแบบงมงาย นั้นก็สะท้อนให้เห็นว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่กระทำการโดยพระสงฆ์ ยังไม่มีประสิทธิภาพพอ

จากข้อมูลระบุว่าประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ มีวัดทางพุทธศาสนากว่า ๓๐,๐๐๐ วัด มีพระภิกษุกว่า ๓๐๐,๐๐๐ รูป สามเณรกว่า ๑๐๐,๐๐๐ รูป มีพุทธศาสนิกชนประมาณ ๙๐ เปอร์เซ็นต์ที่ประกาศเป็นพุทธมามกะ ในรัฐธรรมนูญยังได้กำหนดให้พระมหากษัตริย์เป็นพุทธมามกะอีกด้วย (ประเวศ วะสี ในศุภณัฐมานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๒ : ๗) แต่เมื่อทำสถิติสำรวจยอดผู้เข้าวัดจริง ๆ ปรากฏว่า มีคนไม่ได้เข้าวัด ร้อยละ ๗๐ ไม่รู้จักวัด ร้อยละ ๖๐ อันเนื่องมาจากอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ และการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพเศรษฐกิจและวัฒนธรรมชุมชนในเขตเส้นทางสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ไทย-ลาว-จีนของ ประจันต์ รักพงษ์ อ่างในโครงการเครือข่ายการวิจัย สถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือ (๒๕๔๓ : ข-๘-๑๐) ได้พบว่าประชาชนชาวลาวเหนือ (รวมหลวงพระบาง) ได้รับข้อมูลข่าวสารภายนอกที่ส่งตรงมาจากประเทศไทยและเวียงจันทน์ ทำให้เกิดผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและความเชื่อดั้งเดิมของประชาชน แสดงให้เห็นว่ากระแสโลกาภิวัตน์ ได้ส่งผลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม จึงเกิดคำถามต่ออีกว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อพุทธศาสนาเชิงรุก เป็นอย่างไร รูปแบบมีอะไรบ้าง กิจกรรมมีมากน้อยแค่ไหน ดังนั้น การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อพุทธศาสนาเชิงรุกในชุมชนชายแดนไทย-ลาว ในยุคโลกาภิวัตน์นี้ ผู้ศึกษามีความสนใจในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผ่านการได้รับข้อมูลข่าวสาร การรับฟังความคิดเห็น การเกี่ยวข้อง การร่วมมือ และการเสริมอำนาจแก่ประชาชน ว่ามีผลต่อพุทธศาสนาเชิงรุกในชุมชนชายแดนไทย-ลาว อย่างไรบ้าง

จึงทำให้เกิดความคิดการเผยแพร่พุทธศาสนาเชิงรุก ขึ้นในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าของทั้ง ๒ ประเทศฝั่งแม่น้ำโขง มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอันจะนำไปสู่ตัวธรรมะจนสามารถนำข้อมูลทางปริยัติ(การเรียนรู้) ไปสู่การปฏิบัติ (การลงมือทำ) ในการดำรงชีวิตประจำวันและสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของแต่ละปัจเจกบุคคลให้ไปสู่ปฏิเวธ (การบรรลุสัจธรรม) ได้มากยิ่งขึ้น

สืบเนื่องมาจากปัญหาด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาหลายประการดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาวิจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเผยแพร่พุทธศาสนาเชิงรุก อันจะเป็นองค์ความรู้ด้านการเผยแพร่ศาสนาพุทธต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อพุทธศาสนาเชิงรุกในชุมชนชายแดนไทย-ลาว ในยุคโลกาภิวัตน์
๒. เพื่อศึกษากิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อพุทธศาสนาเชิงรุกในชุมชนชายแดนไทย-ลาวในยุคโลกาภิวัตน์
๓. เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อพระพุทธศาสนาเชิงรุกในชุมชนชายแดนไทย-ลาวในยุคโลกาภิวัตน์
๔. เพื่อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ให้กับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนา นำไปเป็นแนวทางในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกในชุมชนชายแดนไทย-ลาว

สมมติฐานการวิจัย

๑. บทบาทการมีส่วนร่วมต่อพุทธศาสนาเชิงรุกของประชาชนในชุมชนชายแดนไทย-ลาว ไม่แตกต่างกัน
๒. ปัจจัยส่วนบุคคล และกิจกรรมการมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์กับพุทธศาสนาเชิงรุกของประชาชนในชุมชนชายแดนไทย-ลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิโดยใช้การวิจัยประยุกต์ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เป็นการวิจัยที่ทำการศึกษาสภาพต่างๆ ตามที่เป็นอยู่ โดยผู้วิจัยไม่ได้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อจะได้ศึกษาดูผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำดังกล่าว ด้วยเทคนิควิธีวิจัยแบบตัดขวาง (Cross-sectional Design)

การจัดทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาด้านการมีส่วนร่วม ด้วยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย t-test และ F-test การทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นต้น

๒. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)จากการบันทึก การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามทางมานุษยวิทยา ที่ได้บันทึกไว้ตั้งแต่ผู้วิจัยเข้าสู่สนามวิจัย จนออกจากสนามวิจัยและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ระหว่างการเก็บข้อมูลจะมีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ทำไปพร้อมๆ กัน เพื่อนำผลการวิเคราะห์มาปรับแนวคิด เป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การลงรหัส จัดหมวดหมู่ของข้อมูล ตัดทอนข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป และมีการตรวจสอบซ้ำเพื่อยืนยันสรุปผลด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า จากการสอบถามหัวหน้าครอบครัว พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่และบุคลากรขององค์การที่เกี่ยวข้องต่อพุทธศาสนา ก่อนนำเสนอในการเขียนรายงานผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาครั้งนี้สามารถกำหนดพุทธศาสนาเชิงรุกในชุมชนชายแดนไทย ได้พุทธศาสนาเชิงรุกใน ๓ ด้าน ๑๕ รูปแบบ ดังนี้

ด้านการเผยแผ่

๑. เขียนหนังสือ
๒. บรรยายธรรม
๓. สำนักวิปัสสนากัมมัฏฐาน
๔. จัดรายการวิทยุ
๕. ให้คำปรึกษา

ด้านการศึกษาสงเคราะห์

๖. ศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปวันอาทิตย์
๗. โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี
๘. อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
๙. เยาวชนต้นกล้า
๑๐. สถาบันการศึกษา

ด้านการสาธารณสงเคราะห์

๑๑. การอนุรักษ์ป่า
๑๒. การพัฒนาสังคม
๑๓. การผลิตยาสมุนไพร
๑๔. การสะสมทรัพย์
๑๕. ประสานญาติโยม

ส่วนพุทธศาสนาเชิงรุกในชุมชนชายแดนลาว ได้พุทธศาสนาเชิงรุกใน ๓ ด้าน ๙ รูปแบบ ดังนี้

พุทธศาสนาเชิงรุกด้านการเผยแผ่

๑. รุกด้วยการเผยแผ่พุทธศาสนาผ่านสื่อวิทยุและโทรทัศน์
๒. รุกด้วยการฝึกอบรมเข้าค่ายพุทธบุตร
๓. รุกด้วยการเขียนหนังสือ
๔. รุกด้วยการตั้งสำนักวิปัสสนากัมมัฏฐาน

พุทธศาสนาเชิงรุกด้านการศึกษาสงเคราะห์

๕. รุกด้วยการตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม
๖. รุกด้วยการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

พุทธศาสนาเชิงรุกด้านการศึกษาสงเคราะห์

๗. รุกด้วยการดูแลรักษาป่าต้นน้ำ
๘. รุกด้วยการพัฒนาสังคม
๙. รุกด้วยการประสานญาติโยม

ดังนั้น จึงสรุปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อพุทธศาสนาเชิงรุกในชุมชนชายแดนไทย-ลาวในยุคโลกาภิวัตน์ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อพุทธศาสนาเชิงรุกมี ๓ ด้านคือด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ รายละเอียด ดังนี้

ด้านการเผยแผ่ ในภาพรวมประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อยู่ในระดับมาก โดยประเทศไทย พบว่ารุกในด้านการรับฟังความคิดเห็น รองลงมา ความร่วมมือและการเสริมอำนาจแก่ประชาชน ในส่วนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบในด้านความร่วมมือ รองลงมา การรับฟังความคิดเห็น และการเสริมอำนาจแก่ประชาชน

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในภาพรวมของประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อยู่ในระดับปานกลาง โดยประเทศไทย พบว่ารุกในด้านการได้รับข้อมูลข่าวสาร รองลงมา ด้านการเกี่ยวข้องและด้านการรับฟังความคิดเห็น เท่ากับด้านการร่วมมือ และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รุกในด้าน การได้รับข้อมูลข่าวสาร รองลงมาการรับฟังความคิดเห็น และด้านความร่วมมือ

ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ในภาพรวมของประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อยู่ในระดับ ปานกลาง โดยประเทศไทย พบว่ารุกในด้านการรับฟังความคิดเห็น รองลงมา ด้านการเกี่ยวข้องและด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารเท่ากับด้านความร่วมมือ ในส่วนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รุกในด้านการรับฟังความคิดเห็นเท่ากับด้านการเกี่ยวข้อง รองลงมา ด้านการรับข้อมูลข่าวสาร เท่ากับด้านการเสริมอำนาจแก่ประชาชน และด้านความร่วมมือ

สรุปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ ศึกษากิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อพระพุทธศาสนาเชิงรุกในชุมชนชายแดนไทย-ลาวในยุคโลกาภิวัตน์ พบว่า กิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อพระพุทธศาสนาเชิงรุกในชุมชนชายแดนไทย-ลาว ในยุคโลกาภิวัตน์ มี ๔ กิจกรรมหลัก ประกอบด้วย กิจกรรมกุศลพิธี กิจกรรมทานพิธี กิจกรรมบุญพิธี และกิจกรรมปกณณะ รายละเอียด ดังนี้

กิจกรรมด้านกุศลพิธีในภาพรวมของประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อยู่ในระดับ รู้แต่ไม่เข้าใจ เมื่อแยกเป็นรายข้อ พบว่าประเทศไทยรู้และเข้าใจในการปฏิบัติธรรม รองลงมา รู้และเข้าใจในการรักษาอุโบสถศีล (ศีล ๘) และรู้และเข้าใจในการไหว้พระสวดมนต์ ส่วนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รู้และเข้าใจในการปฏิบัติธรรม รองลงมารู้และเข้าใจในการเวียนเทียนในวันสำคัญทางพุทธศาสนา และรู้และเข้าใจในการรักษาอุโบสถศีล (ศีล ๘)

กิจกรรมด้านทานพิธีในภาพรวมของประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อยู่ในระดับ รู้แต่ไม่เข้าใจ เมื่อแยกเป็นรายข้อพบว่า ประเทศไทยรู้และเข้าใจด้านการทำบุญตักบาตร เท่ากับการทำบุญในวาระมงคลต่าง ๆ เช่น ทำบุญวันเกิด เป็นต้น รองลงมา การรู้และเข้าใจในการมอบทุนการศึกษา และรู้และเข้าใจในการทำบุญถวายภัตตาหาร ส่วนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รู้และเข้าใจในการทำบุญตักบาตร รองลงมารู้และเข้าใจในการมอบทุนการศึกษาและรู้และเข้าใจในการทำบุญผ้าป่า

กิจกรรมด้านบุญพิธีในภาพรวมของประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อยู่ในระดับ รู้แต่ไม่เข้าใจ เมื่อแยกเป็นรายข้อพบว่า ประเทศไทย รู้และเข้าใจในงานทำบุญเลี้ยงพระ

รองลงมา รู้และเข้าใจในการปล่อยนก ปลา และรู้และเข้าใจในการไถ่ชีวิตโคกระบือ ส่วนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า รู้และเข้าใจในงานขึ้นบ้านใหม่ เท่ากับรู้และเข้าใจในงานทำบุญอุทิศ รองลงมา รู้และเข้าใจในงานมงคลสมรส และรู้และเข้าใจในการทำบุญเลี้ยงพระ (ทั้งในงานมงคลและอวมงคล)

กิจกรรมด้านปกิณฑกะในภาพรวมของประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อยู่ในระดับ รู้แต่ไม่เข้าใจ เมื่อแยกเป็นรายข้อพบว่าทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รู้และเข้าใจในวิธีการประเคนของถวายพระ รองลงมา วิธีการทำหนังสืออาราธนาและทำใบปวารณาถวายจตุปัจจัยแก่พระ และวิธีการไหว้-กราบพระ

สรุปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อพุทธศาสนาเชิงรุกในชุมชนชายแดนไทย-ลาว ในยุคโลกาภิวัตน์ ๓ ด้านคือด้านการเผยแพร่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ รายละเอียด ดังนี้

ด้านการเผยแพร่ ประเทศไทยมีแนวทางในการส่งเสริมการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่อสื่อต่างๆ รองลงมา มีแนวทางในการสร้างหลักสูตรเพื่อฝึกอบรมพระนักเทศน์ พระนักเผยแพร่ และมีแนวทางในการส่งเสริมการเผยแพร่ในสถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น โรงแรม สถานที่ท่องเที่ยว ฯลฯ ส่วนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแนวทางในการส่งเสริมการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่อสื่อต่างๆ รองลงมา มีแนวทางในการเข้าไปช่วยในการวางแผนการทำงานด้านการเผยแพร่ และมีแนวทางในการสร้างหลักสูตรเพื่อฝึกอบรมพระนักเทศน์ พระนักเผยแพร่

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ประเทศไทยมีแนวทางในเรื่องเข้าไปช่วยถวายความรู้ในวิชาต่างๆ รองลงมา มีแนวทางในการส่งเสริมการสร้างโรงเรียนในวัดพระพุทธศาสนา และมีแนวทางในการเข้าไปมีส่วนร่วมรับทราบปัญหาและโอกาส พร้อมลงมือจัดการกับปัญหานั้นๆ ส่วนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแนวทางเดียวคือการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษา

ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ประเทศไทยมีแนวทางในเรื่อง เข้าไปช่วยบรรณรักษ์เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ รองลงมา มีแนวทางในการบริหารจัดการ และมีแนวทางในการรับทราบปัญหาและโอกาส พร้อมลงมือจัดการกับปัญหานั้น ๆ ส่วนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแนวทางในการวางแผนในการจัดสร้างสาธารณสงเคราะห์ รองลงมา มีแนวทางในการบริหารจัดการ และมีแนวทางในการช่วยบรรณรักษ์เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมสาธารณสงเคราะห์

สรุปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๔ ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ให้กับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พุทธศาสนาเข้าไปเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกในชุมชนชายแดนไทย-ลาว

๑. ยุทธศาสตร์ด้านการเผยแผ่ ที่มีองค์ประกอบ ๓ ด้าน คือ
 - ๑.๑ การเผยแผ่และประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่อสื่อต่าง ๆ โดยการใช้สื่อยุคใหม่
 - ๑.๒ การจัดหลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรทางพุทธศาสนา
 - ๑.๓ การเผยแผ่สู่พื้นที่นอกวัด
๒. ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาสงเคราะห์
 - ๒.๑ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาควรสนับสนุนให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม
 - ๒.๒ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาควรส่งเสริมการสร้างโรงเรียนวิถีพุทธ
 - ๒.๓ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษา
๓. ยุทธศาสตร์ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์
 - ๓.๑ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาควรสนับสนุนให้ประชาชนเข้าไปรณรงค์เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์
 - ๓.๒ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาควรสนับสนุนให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมการบริหารจัดการที่ดี
 - ๓.๓ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาควรสนับสนุนให้ประชาชนเข้าไปร่วมรับทราบปัญหาและโอกาสพร้อมลงมือจัดการปัญหาร่วมกัน
๔. ยุทธศาสตร์การปรับเปลี่ยนทัศนคติใหม่
การปรับเปลี่ยนทัศนคติใหม่ให้กับประชาชนให้รู้และเข้าใจในเนื้อหาและวิถีปฏิบัติที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมด้านกุศลพิธี กิจกรรมด้านทานพิธี กิจกรรมด้านบุญพิธี และกิจกรรมด้านปกิณณะ
๕. ยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์กรและการสร้างเครือข่าย
 - ๕.๑ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาควรมีนโยบายให้มีการจัดองค์กรด้านการเผยแผ่โดยมีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน มีคุณธรรมและเป็นมืออาชีพ
 - ๕.๒ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาควรสร้างเครือข่ายในการเผยแผ่ เพื่อสร้างพลังในการทำงานด้านการเผยแผ่เชิงรุก โดยมีเครือข่ายทั้งภายในและนอกประเทศทำงานเป็นที่มั่นจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนพุทธศาสนาให้ก้าวต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาจิต สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย. **มติใหม่ของการพัฒนาจิต**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประเทืองวิทย์, ๒๕๒๘.
- โครงการเครือข่ายการวิจัย สถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือ. **การเปลี่ยนแปลงทางสังคม-วัฒนธรรมและเศรษฐกิจของชุมชนในภาคเหนือ**. เชียงใหม่ : นพบุรีการพิมพ์, ๒๕๔๓.
- เดือน คำดี. **เอกสารประกอบการอภิปรายในการประชุมสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “ปรัชญาและศาสนา : คุณค่าและบทบาทต่อสังคมร่วมสมัย”**. เนื่องในโอกาสที่ภาควิชาปรัชญาและศาสนาครบรอบ ๓๐ ปี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ ๒-๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๙.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. **ธรรมรัฐ-ธรรมราชา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- พระไพศาล วิสาโล. **พุทธศาสนาไทยในอนาคตแนวโน้มและทางออกจากวิกฤต**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๔๖.
- ศุภย์มานุษยวิทยาสิรินธร. **วิกฤตพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔**. เอกสารอัดสำเนา อรุณฯ อภาภิรม. **การพัฒนาอย่างยั่งยืน คำตอบอยู่ในความหลากหลาย**. กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๕.
- Bhikkhu Buddhakkhita. **The Role of a Missionary : A Buddhist Perspective**. Buddhist Virtues in Socio-Economic Development. The 8th International Buddhist Conference on the United Nations Day of Vesak Celebration 12-14 May 2011. Bangkok, Thailand : Thairaiwanprinting.part. ๒๐๑๑.
- Osamu Izumi. **CIVIL SOCIETY MOVEMENT AND DEVELOPMENT IN NORTHEAST THAILAND**. “Revival of Buddhism in Thailand : an examination of the school textbook on Buddhism” Khon Kaen : Printing House of Khon Kaen University, 2008.

๑๙๐

Lionel Obadia. **Tibetan Buddhism in France : A Missionary Religion?**. (ออนไลน์).

www.globa/buddhism.org. 2554.

Wibke Lobo. **The Middle Way Theravada Buddhism and its special nature in Laos.**

(ออนไลน์) www.hansgeorberger.com. 2554.